

Rahandusministeerium

info@fin.ee

Finantsinspeksioon

info@fi.ee

Rahapesu Andmebüroo

info@fiu.ee

Justiitsministeerium

info@just.ee

Meie: 3.10.2023 nr 47

Pangaliidu pöördumine seoses RahaPTS §-de 42 ja 44 tõlgendamisega

Ärisuhte erakorralise ülesütleamise korral kannab kohustatud isik (pank) kliendi vara mõistliku aja jooksul, kuid soovitatavalt mitte hiljem kui 1 kuu jooksul, pärast ärisuhte erakorralist lõpetamist (ja kliendi poolt avalduse saamist) ning ühes osas kontole, mis on avatud Eestis äriregistrisse kantud krediitiasutuses või välisriigi krediitiasutuse filiaalis või krediitiasutuses, mis on registreeritud või mille tegevuskoht on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või riigis, kus kehtivad Euroopa Parlamendi ja nõukogu asjakohastes direktiivides sätestatuga võrdväärsed nõuded.

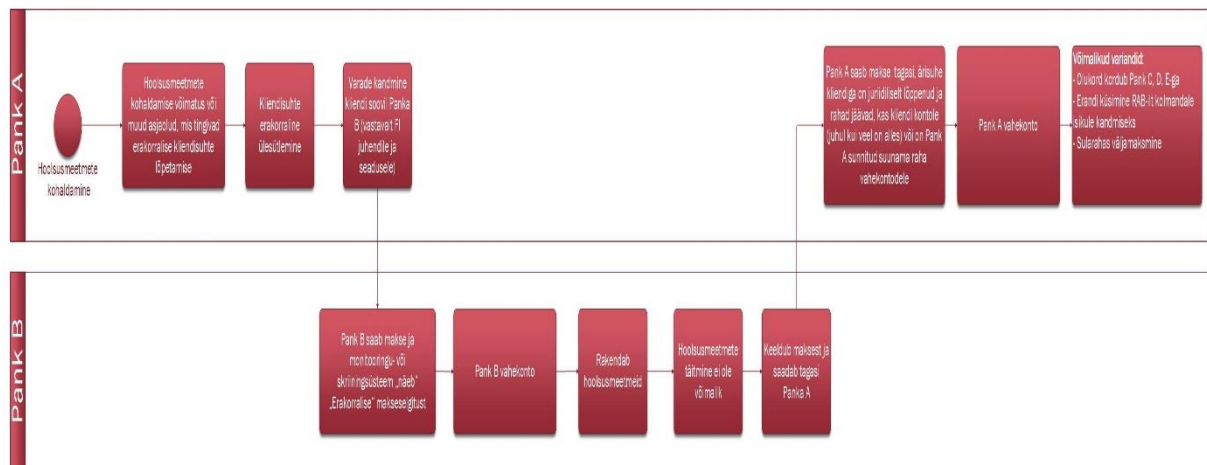
Erandjuhul võib vara kanda muule kui kliendi kontole, teavitades sellest Rahapesu Andmebürood (RAB) koos kogu asjakohase ja piisava informatsiooniga vähemalt seitse (7) tööpäeva ette ning tingimusel, et RAB ei anna teistsugust korraldust. Olenemata rahaliste vahendite saajast tuleb kliendi vara ülekandmise makseselgitusse inglise keeles minimaalselt märkida, et see on seotud kliendisuhete erakorralise ülesütleamisegaⁱ.

RahaPTS seletuskirja kohaselt peaks olema eelnimetatud sätte eesmärk piirata raha ning väärtpaberite edasikandmise võimalusi. Nimelt, kui klient on kohustatud isiku kätte juba andnud oma vara, siis ei saa hoolsusmeetmete kohaldamata võimatuse korral seda vara lihtsalt ükskõik-kuhu kanda. Kliendi vara edasikandmise piirangute eesmärk on tagada, et isegi kui ärisuhe lõpetati või tehing tegemata jääb, ei saa kohustatud isikut kasutada ära vara ülekandmiseks kuhugi, kus ei rakendata piisavaid meetmeid rahapesu või terrorismi rahastamise tõkestamiseks. Sätte tõlgendamisel tuleb arvestada ka seda, et reeglina toob kahtlane klient või kahtlane vara ja tehingud endaga kaasa RABi teavitamise, mis tähendab, et antud sätte reguleerib olukorda, kus RABi teavitamine ei ole kaasa toonud tehingute piiramist § 57 kohaselt või kriminaalmenetluses kehtestatavaid piiranguid. Olukorras, kus erakorralise ärisuhte lõpetamise põhjuseks on hoolsusmeetmete kohaldamise võimatus – ükskõik, kas

krediidasutuse jõudmine vastavale järeldusele hoolsusmeetmete rakendamise käigus või ka kliendi keeldumine koostööst või dokumentide esitamisest – kuid ilma rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluseta, rakendatakse antud sätet ka ilma RABi teavitust tegemata.

Krediidasutuste praktikas on esinenud juhtumeid, kus üks krediidasutus (näitlikustamise mõttes, „pank A“) on ärisuhte erakorraliselt lõpetanud hoolsusmeetmete kohaldamise võimatuse tõttu ning saatnud teise krediidasutusse („pank B“) makse selgitusega *“Extraordinary termination of business relationship”*, kuid teine pank B on makse tagasi lükanud. Makse laekub tagasi pank A, sealjuures on võimalikud ka olukorrad, kus makse kantakse tagasi ligi kuu aega hiljem (kuna pank B üritab näiteks kohaldada vahendite/kliendi suhtes hoolsusmeetmeid). Pank A on sunnitud tagasikantud vahendeid hoidma vahekontol (isiku nimel avatud konto on selleks ajaks juba vastavalt ülesütlemise teavitusele suletud), ja (endiselt) kliendilt pärima, kuhu saaks tema rahalisi vahendeid veel kanda.

Lisame olukorra selgitamiseks joonise.

Võib juhtuda, et kuigi kliendil on arvelduskonto ka kolmandas krediidasutuses (pangas C) lükatakse ka sealt makse tagasi, kuna pangal C ei ole võimalik näiteks vara päritolu kindlaks teha. Eelkirjeldatud olukordades on pangad B ja C tõenäoliselt lähtunud RahaPTS §-s 42 sätestatud tehingu keelust, kuivõrd nimetatud sätte lõike 1 kohaselt on pankadel keelatud võimaldada tehingu tegemist või lõpuleviimist ärisuhte raames, kui ta ei suuda täita hoolsusmeetmeid või tal on kahtlus, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamisega. Sama sätte täiendamise seletuskirja¹ kohaselt kehtib keeld võimaldada tehingu tegemist või lõpule viimist sõltumata sellest, millist seadusega nõutavat hoolsusmeetet pank täita ei suuda (nt erakorralisele ülesütlemisele viitava selgitusega laekuvate vahendite päritoluga seotud kahtluse kõrvaldamine).

¹ Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus. RT I, 10.07.2020, 1 - jõust. 20.07.2020.

RahaPTS § 44 kohaselt on kliendi vara võimalik kanda ka muule kui kliendi kontole (eeldusel, et konto vastab RahaPTS § 44 toodud nõuetele), aga seda üksnes RABi nõusolekul. See aga tähendab pikemaid menetluse tähtaegu ning RABi halduskoormuse suurenemist. Eeltoodud olukorras ei ole kuidagi tagatud mõistlikkuse ja proportsionaalsuse printsiip, arvestades, et tsiviilõiguslikult on tegemist isiku nõudega ühe või mitme krediidasutuse vastu (vastavalt Riigikohtu lahenditele 3-3-1-77-13, 3-3-1-68-16, 3-18-1207/29) ning keeldutakse isikule varade kättesaadavaks tegemisest ilma õigusliku aluseta. Kirjeldatud näite puhul esineks õiguslik alus vaid juhul, kui RAB või muu pädev riiklik asutus oleks seadnud varadele käsutuspiirangu või aresti. Üldjuhul vastavat pädeva asutuse otsust sellises olukorras ei esine.

Palume selgitada, kas eeltoodud olukordades on rakendatud RahaPTS §-e 42 ja 44 eesmärgipäraselt, kui vara edasikandmine teise krediidasutusse on takistatud, kuna teine krediidasutus asub kohaldama tugevdatud hoolsusmeetmeid koheselt, lubamata vahenditel enne hoolsusmeetmete kohaldamist kliendi kontole kanda. Vastamisel palume arvesse võtta ka PS § 32 sätestatud arvestades, et ühtegi pädeva asutuse piirangut seatud ei ole ning jätkuvalt on tegemist isiku nõudega ühe või mitme krediidasutuse vastu. Lisaks mainime, et pankade vahekontode eesmärgiks ei ole hoiustada erakorralise lõpetamise otsuse saanud klientide rahalisi vahendeid, kuid just sinna need vahendid laekuvad, juhul kui tehtud ülekanne lükatakse teise panga poolt tagasi. Samuti võib tekkida olukord, kus ükski pank ei ava isikule pangakontot, millele ta saaks vara kanda.

Leiame, et isiku rahaliste vahendite edasi-tagasi saatmine ei teeni seaduse esialgset eesmärki ning ei ole kooskõlas isikute (eriti tarbijate) põhiõigustega. Soovime selgitust vahekontol olevate rahaliste vahendite õigusliku staatuse kohta. Vajame suuniseid olukorra kohta, kus esimese panga A vahekontole tagasisaatmine ja seal hoidmine on halvem lahendus kui teise panga (B või C) poolt vahendite vastuvõtmine enne hoolsusmeetmete kohaldamist (sh vahekontole), peamiselt seetõttu, et VÕS § 720 lg 6 järgne 1-kuuline laekumise vastuvõtmise kohustus rakendub ainult korralise ülesütleamise puhul.

- Kas saame õigesti aru, et kuna 1 kuu nõue erakorralisele lõpetamisele ei rakendu, siis esimene pank enam seonduvaid vahendeid vahekontole vastu võtta ei tohi (sh vahendeid ei lubataks ka tarbija kontole, kellega erakorraliselt kliendisuhe lõpetatud)?
- Kas endise kliendiga seonduvaid vahendeid, nn 2. ja 3. laekumise (mis on algatatud endise kliendi suunal näiteks enne kliendisuhte lõppemist ning on saanud endise kliendi suletud kontole ja tuleks seega koheselt edasi suunata) edasikandmise makseselgituseks on samuti „erakorraline ülesõtlemine“ ning iga laekumise edasisuunamisest tuleb uuesti teavitada asjakohasel juhul RABi?
- Palume suunist olukordadeks, kus krediidasutus on kliendisuhte erakorralise ülesütleamise järgselt kliendilt saanud korralduse kanda kontojääk kolmanda isiku teises krediidasutuses avatud kontole (RahaPTS § 44 lõikes 1 sätestatud viisil) ning RAB-i poolt ei ole

käsuspiirangut seatud. Kui hooldusmeetmete tulemusel on krediidasutus jõudnud tulemusele, et ärisuhte lõpetamine erakorraliselt ja RAB-ile teatise esitamine on vajalik, kuid sellele ei järgne riigi poolset menetluse algatamist (st käsuspiirangu seadmist), ei ole meie hinnangul krediidasutusel enam õiguslikku alust endisele kliendile kuuluvaid vahendeid edaspidi kinni pidada ja kliendi korraldus kanda kontojääk kolmanda isiku krediidasutuses avatud kontole tuleks täita RahaPTS § 44 lõikes 1 sätestatud viisil.

Lugupidamisega,

/allkirjastatud digitaalselt/

Katrin Talihärm
Tegevdirektor

ⁱ Finantsinspektsiooni juhend „Krediidi- ja finantseerimisasutuste organisatsiooniline lahend ning ennetavad meetmed rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks“ punkt 6.3.4.